

250 miljarder fattigare! Svensk produktivets- utveckling 1950–2027

JOHAN E EKLUND
OCH PER THULIN

INLÄGG Sverige uppvisar för närvarande en låg produktivetsutveckling, och tillväxten av BNP per capita har under 2017 och sannolikt även 2018 varit lägst inom EU. Faktum är att svenskt välstånd, med stor sannolikhet, hade varit betydligt högre om Sverige också på senare år hade förmått genomföra ekonomiska reformer i samma omfattning som skedde i slutet av 1980-talet och i samband med 1990-talskrisen. I dag är den svenska ekonomiska utvecklingen långtifrån så stark som de senaste BNP-siffrorna ger sken av. BNP per capita – vilket är ett bättre mått på produktivets- och välståndsutveckling – utvecklas svagare, och Sveriges ekonomiska försprång gentemot OECD-snittet har sedan krisen 2008 minskat. Sett på lite längre sikt framgår att den relativa försämringen sedan början av 1970-talet är dramatisk – Sverige placerade sig 1970 på plats fyra i OECD:s välståndliga, för att år 2017 ha fallit till plats tolv. Sett över ett längre perspektiv ser svensk produktivetsutveckling ut att bli historiskt låg och t o m sämre än den vi hade under stagnationsåren på 1970-talet.

Johan E Eklund är vd för Entreprenörskapsforum och professor i nationalekonomi vid Blekinge Tekniska Högskola och Jönköping International Business School. Hans forskning handlar främst om entreprenörskap, humankapital, regleringar. johan.eklund@bth.se

Per Thulin är forskare vid Entreprenörskapsforum och Kungliga Tekniska högskolan. Hans forskning handlar främst om entreprenörskap och rörlighet på arbetsmarknaden. per.thulin@entreprenorskapsforum.se

Artikeln baserar sig på Eklund och Thulin (2018), där ett mer utförligt resonemang och beräkningar återfinns.

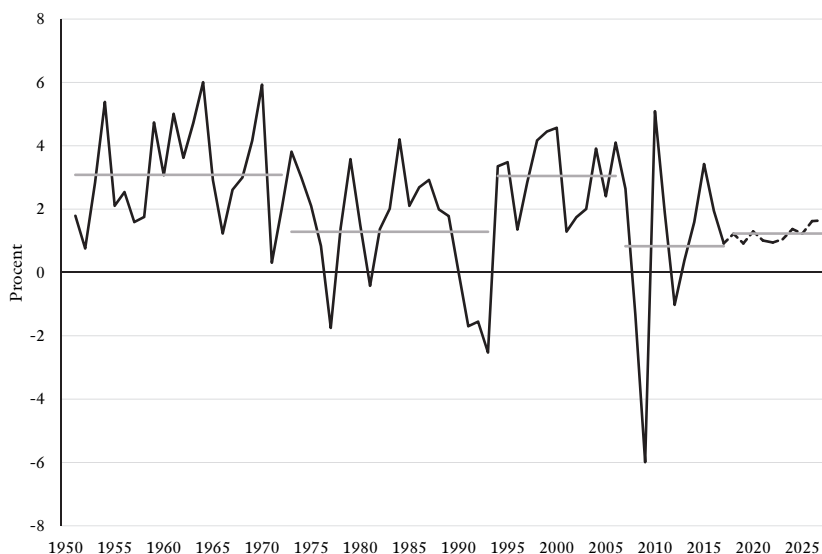
Hela detta välståndstapp är jämförbart med den effektivitetsförlust som försämringen i arbetsmarknadens funktionssätt och de tilltagande matchningsproblemen medfört. Enligt våra beräkningar, redovisade nedan, motsvarar de årliga effektivitetsförlusterna på grund av matchningsproblem uppemot 250 miljarder! Sverige är med andra ord minst 250 miljarder fattigare än vad vi hade behövt vara – eller har rättare sagt 250 miljarder lägre inkomst per år än vad som vore möjligt. Det mot-

svarar 25 000 kr per person. Beräkningarna ska naturligtvis tolkas med försiktighet, men de visar icke desto mindre på magnituden av effektivitetsproblemen i vår ekonomi.

Med den enkla analys vi genomför i denna artikel vill vi dels belysa att Sverige presterar under sin ekonomiska potential och att detta har negativa välståndseffekter, dels lyfta fram två vägar till förbättring: 1) genom att minska ineffektiviteten i den svenska ekonomin och då i synnerhet de strukturella matchningsproblemen på arbetsmarknaden kan betydande effektivitetsvinster uppnås; och 2) genom att bedriva en ekonomisk politik som gynnar innovationer och entreprenörskap kan svensk ekonomi bli starkare och välståndet högre. Vi presenterar två hypotetiska scenarion för BNP-utvecklingen som vi menar utgör det intervall inom vilket svensk ekonomi borde ha befunnit sig det gångna årtiondet. Det lägre estimatet bygger på antagandet om högre effektivitet på arbetsmarknaden och i synnerhet minskade strukturella matchningsproblem. Det högre estimatet bygger på ett antagande om snabbare produktivetsutveckling. Våra argument blir med nödvändighet i viss mån spekulativa, men det krävs för att kunna bilda sig en uppfattning om det välståndstapp som skett på grund av politikens oförmåga att lösa välkända strukturproblem.

Produktivitet och svensk tillväxt 1950–2027

Även till synes ytterst små förändringar i den ekonomiska tillväxten har på lång sikt betydande – för att inte säga enorma – konsekvenser för mänskligt välstånd. Sverige har uppvisat en BNP-tillväxt på ca två procent per år sedan 1970-talet, men ser vi till den trendmässiga utvecklingen över denna period så blir dock svensk ekonomisk tillväxt allt svagare.

Figur 1
Årlig tillväxt i BNP
per capita 1950–2027

Anm: De horisontella linjerna i figuren är respektive periods genomsnittliga utveckling. Åren 2018–27 är KI:s prognos.

Källa: Egna beräkningar baserade på statistik från Konjunkturinstitutet (2018).

Figur 1 och tabell 1 återger tillväxten i BNP per capita mellan 1970 fram till 2017, och därefter inkluderar den Konjunkturinstitutets (KI:s) prognoser fram till 2027.

Efterkrigstiden 1950–72 innebar en stark ekonomisk utveckling och BNP per capita steg med i genomsnitt 3,1 procent per år. Under perioden från 1972 till 1990-talskrisens start bedrevs en ekonomisk politik som resulterade i en ekonomisk stagnation och en genomsnittlig tillväxt på 1,3 procent. I samband med 1990-talskrisen genomfördes ett antal betydande ekonomiska reformer som snabbt resulterade i en svensk ekonomisk återhämtning och perioden 1993–2006 låg tillväxten i BNP per capita på 3,0 procent. Sedan 2006 har dock den svenska utvecklingen återigen varit svag med en genomsnittlig tillväxttakt på 0,8 procent per

år fram till 2017. Avslutningsvis kan noteras att tillväxten i BNP per capita väntas förbli låg under den kommande tioårsperioden enligt KI:s prognos.¹

Att svensk ekonomi har en synnerligen svag produktivitetsutveckling relativt jämförbara länder syns tydligt från de senaste tillväxtsiffrorna för EU-28, där Sverige intar den absoluta bottennoteringen (se figur 2).

Sett ur ett längre perspektiv framgår av tabell 2 att Sverige tappat markant i den sk välbästandsligan sedan 1970. Detta är en viktig observation då det särskiljer Sverige från de flesta andra länder. Faktum är att endast två andra OECD-länder, Kanada och Nya Zeeland, har tappat lika mycket i ranking mellan 1970 och 2017 som Sverige. Från att ha legat betydligt över OECD-snittet 1970 har Sverige i dag ungefär samma per capita-inkomster som snittet i OECD. Hade

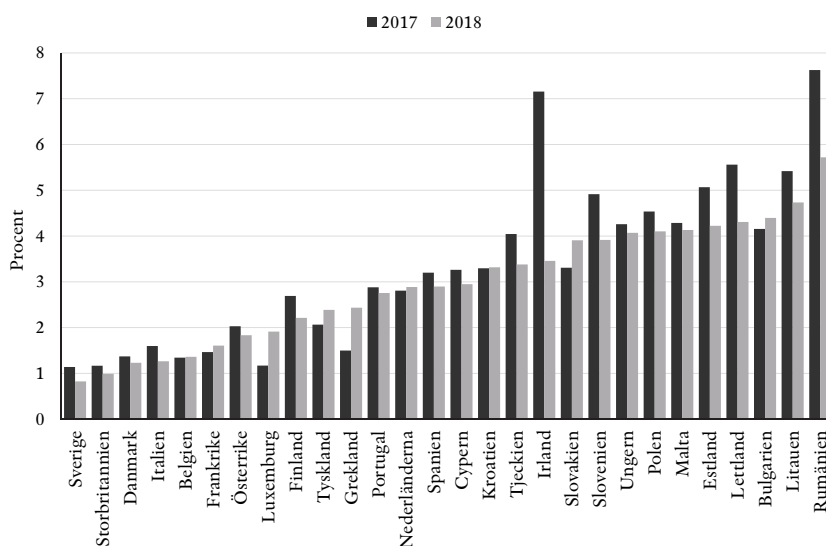
¹ Dessa genomsnittliga siffror förändras naturligtvis något beroende på vilket basår som används, men skillnaden är marginell.

Tabell 1
Genomsnittlig årlig tillväxt i BNP per capita, procent

	1950–72	1972–93	1993–2006	2006–17	2017–27
Tillväxt	3,1	1,3	3,0	0,8	1,2

Anm: Den sista perioden i tabellen baseras på en prognos från Konjunkturinstitutet.
Källa: Konjunkturinstitutet (2018).

Figur 2
Tillväxt i BNP per capita 2017 och prognos 2018

Källa: IMF (2018).

Sverige bibehållit sin position vid den ekonomiska fronten hade vi förväntat oss en betydligt högre position i välståndsligan.

Generellt sett har majoriteten av länderna i OECD:s välståndsliga haft en förhållandevis stabil utveckling över tiden och inte förändrat sina positioner nämnvärt. Till exempel kan nämnas att de tre länder som 1970 hade högre BNP per capita än Sverige – Schweiz, Luxemburg och USA – i stort sett bibehållit sina positioner fram till i dag. Samma sak gäller för Tyskland, som trots återförening inte rört sig nämnvärt i ligan. Bland de länder som positivt avviker från det generella mönstret ingår Island, Norge

och Irland, som samtliga avsevärt förbättrat sina positioner.

Hur mycket under sin ekonomiska potential presterar Sverige?

Låt oss inledningsvis sälla oss till dem som erkänner att detta är en fråga av sådan kontrafaktisk natur att den gränsar mot omöjlig att besvara. Men låt oss föra ett resonemang om vad som torde utgöra ett rimligt intervall inom vilket den svenska ekonomin har potential att ligga, om den ekonomiska politiken hade lyckats lösa några av de stora ekonomiska flaskhalsarna. Vi har redan konstaterat att Sverige fallit tillbaka relativt kraftigt i OECD:s välståndsliga sedan

	1970		1990		2000		2010		2017	
	Index	Ranking	Index	Ranking	Index	Ranking	Index	Ranking	Index	Ranking
Schweiz	195	1	156	2	130	4	134	3	134	3
Luxemburg	148	2	170	1	203	1	218	1	215	1
USA	143	3	137	3	134	3	123	4	123	5
<i>Sverige</i>	<i>132</i>	<i>4</i>	<i>115</i>	<i>6</i>	<i>107</i>	<i>9</i>	<i>106</i>	<i>10</i>	<i>104</i>	<i>12</i>
Australien	126	5	100	17	102	13	107	8	105	11
Kanada	124	6	115	5	107	10	102	12	97	14
Nederländerna	120	7	110	10	117	5	115	5	109	7
Danmark	116	8	104	14	105	11	109	7	106	9
Tyskland	110	9	111	8	101	14	102	13	105	10
Nya Zeeland	107	10	84	19	79	21	79	21	85	19
Belgien	106	11	107	11	103	12	102	11	99	13
Österrike	104	12	111	7	108	8	107	9	108	8
Island	103	13	124	4	108	7	98	15	109	6
Frankrike	101	14	101	16	96	19	91	17	89	18
OECD	100	-	100	-	100	-	100	-	100	-
Italien	99	15	106	12	99	15	88	19	82	20
Storbritannien	98	16	97	18	96	18	92	16	90	16
Finland	92	17	104	15	98	17	99	14	93	15
Norge	92	18	105	13	136	2	147	2	127	4
Japan	89	19	111	9	99	16	89	18	90	17
Grekland	84	20	76	22	72	22	72	23	57	24
Spanien	75	21	77	21	79	20	81	20	79	22
Irland	67	22	79	20	111	6	110	6	156	2
Portugal	57	23	67	23	69	23	69	24	65	23
Turkiet	48	24	47	24	35	26	44	25	56	25
Mexiko	47	25	39	26	40	25	39	26	39	26
Korea	16	26	47	25	66	24	77	22	79	21

Anm: Index är beräknat som procent av OECD-genomsnittet i BNP per capita. Endast de OECD-länder för vilka data finns för samtliga år är inkluderade.

Källa: OECD (2018).

Tabell 2

OECD:s välståndsliga utifrån köpkraftsjusterad BNP per capita till löpande priser

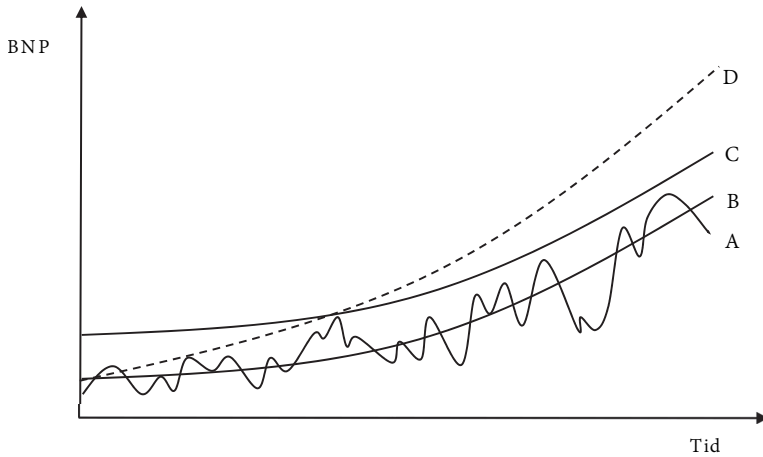
1970. Detta har naturligtvis en mängd orsaker, varav många ligger utanför Sveriges gränser. Icke desto mindre talar detta för att Sverige har potential att prestera bättre.

Principskissen nedan (figur 3) användes i Ekonomikommisionens rapport (SoU 1993:16) för att föra ett resonemang kring svensk ekonomisk utveckling. Figuren lämpar sig också för att resonera kring dagens ekonomiska utveckling och hurvida Sverige presterar under sin ekonomiska potential. Kurva A representerar den

faktiska BNP-utvecklingen och kurva B den trendmässiga utvecklingen. C och D representerar en ekonomisk utveckling där effektiviteten är högre (C) respektive produktivitetsutvecklingen är snabbare (D).

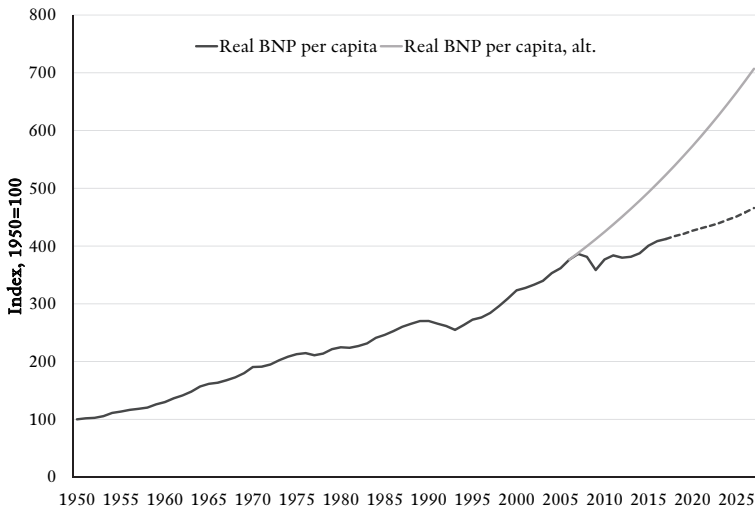
Låt oss börja med vad som är ett starkt ekonomiskt scenario: Låt oss anta att Sverige vuxit med samma takt som under perioden efter 1990-talskrisen fram till 2006, dvs strax före den globala ekonomiska krisen 2008-09 (figur 4). Detta får ses som ett stark antagande och därmed som ett tak för hur den svenska

Figur 3
En principskiss över
hur BNP per capita-
utvecklingen kan
te sig

Källa: Anpassad från Ekonomikommisionen (SoU 1993:16).

Figur 4
Alternativ BNP
utveckling: Hypo-
tetiskt scenario med
snabb produktivitets-
utveckling

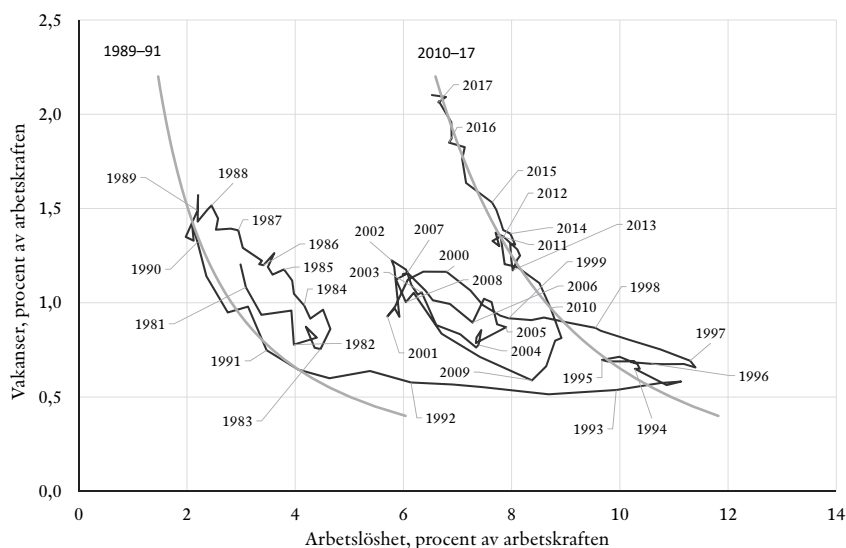

Källa: Egna beräkningar baserat på statistik från Konjunkturinstitutet (2018).

ekonomin skulle ha kunnat utvecklas under de bästa av förutsättningar. Gapet mellan den faktiska och den hypotetiska utvecklingen blir snabbt betydande. I välståndsligan hade det inneburit att vår ekonomi befunnit sig på plats fyra år 2017, dvs samma plats som vi hade 1970. Detta scenario motsvarar kurva D i principskissen ovan.

Beveridgekurvan och ett alternativt scenario med en effektivare arbetsmarknad

Det i särklass största ekonomiska problemet i den svenska ekonomin måste anses vara den dysfunktionella arbetsmarknaden. Problemen på arbetsmarknaden är många och mångfasetterade. Utan att gå in i detalj så överlagrar problemen varandra och resulterar i en markant försämrad arbetsmarknad.

Figur 5
Beveridgekurvan och
skattade samband
1989-91 och 2010-17

Ann: Grå kurvor visar skattade samband mellan arbetslöshet och vakanstal för perioderna 1989-91 och 2010-17, medan den svarta kurvan visar faktiskt utfall. Årtalen är placerade vid respektive års första kvartal.

Källa: Konjunkturinstitutet (2018) samt egna beräkningar.

Problemen syns tydligt i den s k Beveridgekurvan (figur 5).

Redan vid en okulärbesiktning framgår det tydligt att Beveridgekurvan har förändrats dramatiskt över tiden. Ett tydligt skifte kan ses i samband med 1990-talskrisen, då Beveridgekurvan försköts utåt och matchningen på arbetsmarknaden försämrades markant. Därefter har kurvan förskjutits utåt ytterligare och i synnerhet vakanstalen har fortsatt att stiga. Genom enklast möjliga regression har vi anpassat två regressionslinjer: en för perioden 1989-91 och en för perioden 2010-17.² Parallellförskjutningen av Beveridgekurvan utåt innebär dels att välfärd förluster uppstår när individer inte finner arbete, dels att företagens produktion inte når fullt kapacitetsutnyttjande. Sammantaget resulterar matchningsproblematiken i att förädlingsvärden förblir orealiserade. Dessa förluster är statistiska såtillvida

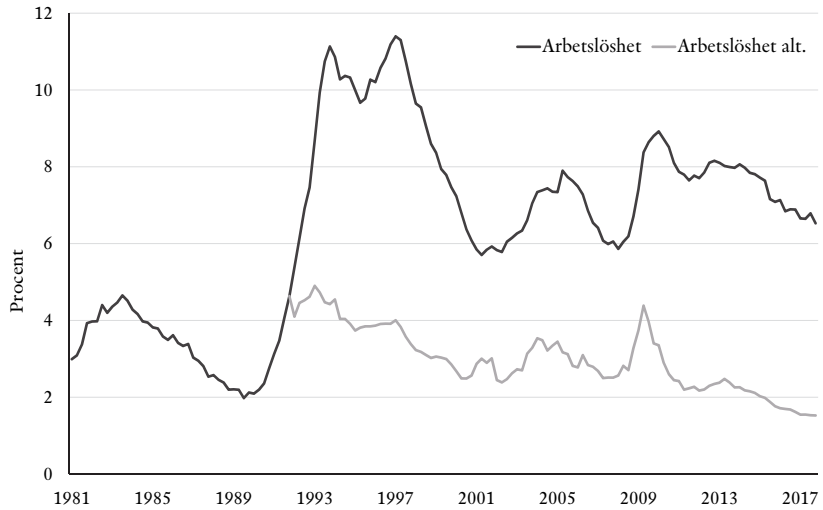
att de uppstår som ett resultat av effektivitetsproblem.

Den fråga som vi ställer oss härnäst är hur svensk ekonomi hade sett ut om dessa effektivitetsproblem inte hade existerat utan matchningen hade fungerat lika väl i dag som den gjorde under perioden 1989-91. I figur 6 visas hur svensk arbetslöshet utvecklats sedan början av 1980-talet. Figuren innehåller även en hypotetisk arbetslöshetsutveckling baserat på antagandet om att sambandet mellan vakanser och arbetslöshet set ut på samma sätt som under 1989-91 men för perioden 1992-2017.

Detta innebär helt enkelt att vi antar högre effektivitet, vilket motsvarar kurva C i principskissen ovan (figur 3). Omräknat i effekter på BNP per capita-utvecklingen ser vi denna parallellförskjutning i figur 7. Den alternativa BNP per capita-utvecklingen har beräknats genom att den andel av arbetskraften

² Regressionerna erhålls på begäran.

Figur 6
Arbetslöshet, verklig
och alternativ

Anm: Svart kurva visar faktisk arbetslöshet medan den grå kurvan visar arbetslösheten under antagande om att sambandet mellan vakansgrad och arbetslöshet var samma som under 1989–91, fr o m 1992. Årtalen är placerade vid respektive års första kvartal.

Källa: Konjunkturinstitutet (2018) samt egna beräkningar.

som är sysselsatt justerats för att matcha den alternativa arbetslösheten. Märk väl att även om vi genomför analysen utifrån arbetslöshet så är det de ofyllda vakanserna som utgör det reala ekonomiska problemet i detta sammanhang. En sysselsättningsåtgärd som artificiellt minskar arbetslösheten kommer med andra ord inte att lösa problemet.

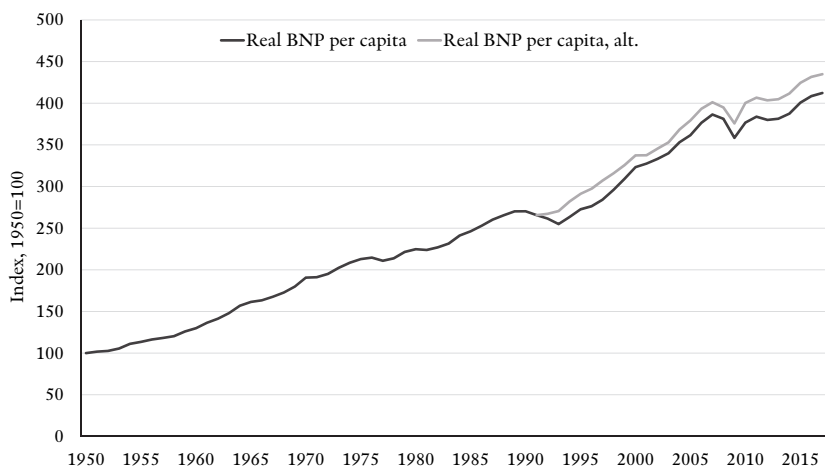
De två alternativa scenarier vi presenterar ovan utgör i vår mening ett rimligt intervall för hur den svenska ekonomin skulle kunna ha utvecklats under de gångna årtiondena. De stämmer tämligen väl med principskissen i figur 3. Att döma av dessa scenarion kunde således BNP ha varit 5,5 respektive 27,0 procent högre år 2017. Utryckt i kronor blir detta mycket stora belopp: I dag uppgår Sveriges BNP till ca 4 600 miljarder. 5,5 procent av 4 600 miljarder är drygt 250 miljarder! Detta kan tyckas oralistiskt, men det är det inte. Rimligheten styrks av det faktum att flera länder i Sveriges närområde har följt en sådan utveckling. Med 250 miljarder till

i BNP hade vi bibehållit den position i välståndsligan vi hade 1990 (plats sex) och legat på ungefär samma nivå som Nederländerna, Österrike och Island (se tabell 2). Eftersom strukturella matchningsproblem ligger bakom effektivitetsförlusterna kan vi som jämförelse nämna att i juli månad låg arbetslösheten i Nederländerna och Tyskland på 4,7 procent respektive 3,4 procent samtidigt som den svenska låg på 6 procent (*The Economist* 2018).

Reformbehoven och reformförmågan

Vår bild är att Sverige har betydande behov av reformer av mikrofundamenten – bostadsmarknaden, arbetsmarknaden, utbildningssystemet, infrastrukturen och skattesystemet, för att nämna några – i den svenska ekonomin. Tillståndet i ekonomin är långt ifrån så gott som många har velat påskina under det gångna året.

Den stagflation som delar av värden upplevde under 1970-talet föranledde vad som har kommit att kallas *supply-side*

Figur 7
BNP per capita, verklig och hypotetisk utveckling

Anm: Den alternativa kurvan har beräknats under antagande att arbetslösheten utvecklats som i figur 6.

Källa: Konjunkturinstitutet (2018) samt egna beräkningar.

economics. Under 1980-talet resulterade detta i ett stort antal ekonomiska reformer i såväl Europa som USA. Även Sverige var i behov av reformer för att öka tillväxten, men i stället föredrogs en devalveringspolitik. Det var först under slutet av 1980-talet och i samband med 1990-talskrisen som Sverige genomförde genomgripande reformer riktade mot svensk ekonomifunktions-sätt. Många av de 133 reformförslag som Ekonomikommisionen (SoU 1993:16) lade fram får betraktas som *supply side*-reformer. Likaså hade Globaliseringsrådets 120 reformförslag (Braunerhjelm m fl 2009), riktade mot arbetsmarknad, utbildning, näringspolitik och skatter, en tydlig koppling till ekonomins utbudssida.

I stället har fördelningspolitiken fått företräde framför effektivitetsfrågor, vilket vi menar resulterat i att vi har mindre att fördela med lägre välfärd för majoriteten av svenska befolkningen. Sverige föll tillbaka i välståndsligan när 1970–80-talens stagnationspolitik blev fullt synlig i början av 1990-talet och har, trots vissa reformer, inte återtagit

sin relativa välståndsposition.

Med detta som bakgrund ställer vi oss frågan: Hur mycket under sin ekonomiska potential presterar Sverige? För att besvara denna hypotetiska fråga gör vi två alternativa scenarieräkningar som vi menar utgör ett rimligt intervall inom vilket Sverige har potential att ligga. Den högre uppskattningen bygger på ett antagande om att tillväxten hade förblivit på samma nivå som under 2000-talets första hälft. Den andra, mer konservativa, uppskattningen bygger på ett antagande om att arbetsmarknaden hade fungerat bättre och att de strukturella matchningsproblemen hade varit lägre. Den senare uppskattningen menar vi är högst rimlig och motsvarar ett antagande om att Sverige skulle ha kunna följa samma utveckling som t ex Tyskland och Nederländerna. Det lägre spannet av vårt intervall motsvarar ett inkomstbortfall på 250 miljarder årligen! Även om 250 miljarder kr är ett stort belopp så menar vi att det är en låg uppskattning av de välståndsförluster som uppstår på grund av ineffektiviteter i den svenska ekonomin.

REFERENSER

Braunerhjelm, P, C von Greiff och H Svalleryd (2009), *Utvecklingskraft och omställningsförmåga – en globaliserad svensk ekonomi*, slutrapport från Globaliseringsrådets kansli, Regeringskansliet, Stockholm, www.regeringen.se/globaliseringsradet.

Eklund, J E och P Thulin (2018), "250 miljarder fattigare! Svensk produktivitetstveckling 1950–2027", rapport, Entreprenörskapsforum, Stockholm.

IMF (2018), "World Economic Outlook Database", databas, International Monetary Fund, Washington, DC.

Konjunkturinstitutet (2018), data, www.konj.se.

OECD (2018), data, www.oecd.org.

SoU 1993:16, *Nya villkor för ekonomi och politik*, Ekonomikommisionens förslag, Allmänna Förlaget, Stockholm.

The Economist (2018), "Economic and Financial Indicators", 1 september 2018.